

«Затверджую»

Ректор Мелітопольського державного
педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

доцент Н.М. Фалько

2025 р.

ВИТЯГ

із протоколу №13 відкритого засідання
кафедри історії та археології факультету суспільно-гуманітарних наук
та права Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
від 4 квітня 2025 р.

ПРИСУТНІ:

Пачев С.І., канд. іст. наук, доцент, зав. кафедри історії та археології;
Ситник О.М., д-р. іст. наук, професор кафедри історії та археології; Гудзь В.В., д-р. іст. наук, професор кафедри історії та археології; Шкода Н.А., канд. іст. наук, доцент кафедри історії та археології; Полякова Л.І., канд. іст. наук, доцент кафедри історії та археології; Крилова А.М., канд. іст. наук, доцент кафедри історії та археології; Галь Б.О., канд. іст. наук, доцент кафедри історії та археології; Помазан Д.Ю., д-р. філософії, асистент кафедри історії та археології; Бурдік В.І., викладач-стажист кафедри історії та археології; Селезньова О.С., старший лаборант кафедри історії та археології; Ігольнікова Н.О., лаборант кафедри історії та археології; Власова В.С., здобувач.

Голова засідання: канд. іст. наук, доцент, зав. кафедри історії та археології
Пачев С.І.

Секретар: старший лаборант кафедри історії та археології Селезньова
О.С.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Проведення публічної презентації результатів дисертаційної роботи Власової Вікторії Сергіївни «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія, для її апробації та оцінки новизни, теоретичного і практичного значення.

СЛУХАЛИ:

Голова засідання, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології С.І. Пачев проінформував, що для обговорення на засіданні кафедри надана дисертація Власової Вікторії Сергіївни на тему: «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол №6 від 03.12.2021 р.) та уточнено рішенням Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол №5 від 30.10.2024 р.) у такому формулюванні: «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)».

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Полякова Лариса Іванівна.

Експерти: доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології Ситник Олександр Миколайович; кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології Шкода Наталя Анатоліївна.

Власова В.С.: У дисертації на основі аналізу джерельної бази розкрито особливості участі жінок у визвольному русі 1917-1939 років. В дослідженні виявлено, що Українська революція 1917-1921 років стала одним з каталізаторів активізації участі жінок у державотворчих процесах, продемонстровано внесок жінок у політико-культурну, військову сферу, проаналізовано еміграційний етап життя жінок, які опинились за кордоном після поразки революції, простежено як саме склались долі жінок у більшовицькій окупації, та які практики жінки

використовували в ув'язненні щоб зберігати свою національну ідентичність. Робота ґрунтується на думці, що жінки ставали активною частиною суспільних процесів першої половини XX століття й поставали у нових для себе ролях долаючи тогочасні упередження та перешкоди. Дослідження зосереджується на жінках, які брали безпосередню участь у національно-визвольній боротьбі першої третини XX століття, й так чи інакше зробили внесок у спробу розбудови української держави. Слід підкреслити, що для дослідження обраний аспект участі жінок в таких формах української державності: Українська Народна Республіка, Українська Держава; у наступних формах представницького чи урядового характеру: Центральна Рада та Директорія Української Народної Республіки, Рада Міністрів Української держави. Досліджена участь жінок у наступних процесах: урядова, військова, повстанська діяльність в межах зазначених форм української державності, висвітлено долі жінок, які брали участь у цих процесах після російсько-більшовицької окупації.

Структура роботи представлена наступними розділами: «Історіографія, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження», «Роль жінок у суспільно-політичному житті періоду визвольної боротьби в Україні 1917-1921 рр.», «Діяльність жінок у період російсько-більшовицької окупації (1921-1939)». Дисертація висвітлює стан історіографічної бази дослідження – починаючи одразу після завершення революційних подій, та завершуючи працями останніх років, присвяченими біографічним розвідкам доль жіноцтва, або ж комплексними дослідженнями. Простежено вплив на історіографічну базу загальнонаціональних або світових тенденцій в галузі гендерно спрямованих історичних досліджень. Аналіз джерельної бази у вигляді мемуарів дав змогу побачити як самі жінки розуміли свої ролі у державотворенні, які мали погляди на майбутнє Української держави, та як оцінювали власний внесок у ці процеси. На підставі аналізу спогадів жінок ми змогли побачити спільне й відмінне у долях та думках учасниць визвольних процесів.

Джерельною базою також послужили архівні джерела у вигляді документів, постанов державних органів Центральної Ради, Гетьманату та Директорії, періодичні видання цього часу, звідки можна отримати інформацію

про виступи жінок на засіданнях органів влади, виокремити жіночі прізвища серед переліку присутніх. У періодичних виданнях можна зустріти статті, привітання, заклики написані жінками та звернені до жіночих організацій, українського суспільства загалом. Це дало можливість сформуванню загального розуміння масштабу участі жінок, їхньої видимості у цей історичний період. У представленні методології дослідження, було окреслено основні засади роботи – застосовано метод аналізу джерел особового походження, а саме метод критичного дискурс-аналізу. При роботі з мемуарами, було застосовано методику вилучення занадто суб'єктивних суджень, а також використано наративний аналіз. Історико-порівняльна методика дала можливість поглянути, як жінки різного походження та положення дивились на одні й ті самі події. Біографічний метод допоміг сформуванню уявлень про те, як історичні події змінювали долі жінок, що було спільного у їх життєвих сценаріях. У тематичних розділах проаналізовано станову та правову характеристику жінок напередодні революційних подій – визначено, що активна участь жінок у революційних подіях була природним продовженням їхньої суспільної діяльності, яка тривала ще з кінця XIX століття.

Виявлено, що станова приналежність жінок, які брали участь у визвольній боротьбі мала широкий спектр – це були жінки як шляхетського походження, так і з дрібної буржуазії, робітничих та селянських родин. На основі цього зроблено висновок, що революційні події зблизили ці стани, об'єднавши учасниць спільною метою – боротьбою за існування держави. Проаналізовано яка саме кількість жінок брала участь у функціонуванні Центральної Ради у 1917 році, та в чому саме полягала робота, на якій зосереджувались членкині Ради. порушено питання регіонального представництва жінок в УЦР, зокрема від Кримської Демократичної Республіки, інших національних меншин.

Продemonстровано вплив жінок на функціонування Генерального Секретаріату, а саме – на яких посадах працювали жінки, та які кар'єрні, професійні можливості могли реалізувати в українському уряді. Також порушено питання участі жінок у представництві УЦР на місцях. Підсумовано, що характерним явищем цього часу було поєднання професійних або кар'єрних

інтересів жіноцтва з загальнонаціональною метою розбудови державності. У дослідженні приділено увагу зміні законодавчої бази щодо жінок у добу Гетьманату, та з'ясовано як саме жінки, які працювали в УЦР відреагували на владу Павла Скоропадського. Доба Директорії стала загальним викликом для усіх політичних діячів України.

У дослідженні проаналізовано як саме жінки працювали у критичних обставинах, покидаючи домівку або ж лишаючись у більшовицькій окупації. Визначено, що правова база щодо становища жінок у добу Директорії надавала їм рівні з чоловіками можливості, але реальний стан речей, й слабка влада уряду України на місцях не дала можливості реалізувати це повною мірою. Встановлено, що частина жінок весь час з початку першої україно-радянської війни брала участь у бойових діях, у ролях, як безпосередньо військовичок, так і медиків, підпільниць, розвідниць, зв'язкових. На основі спогадів цих жінок, або ж даних їхніх родичів, побратимів виявлено мотиваційну складову їхньої участі в бойових діях, виокремлено труднощі та перешкоди з якими зіштовхувались жінки на цьому шляху, зважаючи на пануючі гендерні стереотипи або ж самообмеження, які накладали на себе жінки, спираючись на суспільні уявлення. Доведено, на прикладі біографічних даних, що діяльність жінок у війську часто поєднувала і безпосередню участь у боях, і документаційну роботу, і медичну. Прослідковано, на основі біографій деяких жінок, процес переходу від урядової діяльності до військової, а згодом – до партизанської антибільшовицької боротьби. Остання складова досліджена у третьому розділі й висвітлює те, на які ризики йшли жінки у екстремальних умовах більшовицької окупації, постаючи найчастіше у ролях зв'язкових, координуючи дії повстанських штабів. З'ясовано, що у більшості випадків доля цих жінок закінчилась трагічно, зважаючи на повний розгром антибільшовицьких рухів після 1925 року. Ґрунтовно досліджено діяльність жінок, які залишили територію підрадянської України й діяли за кордоном –виокремлено їх участь в українських закордонних жіночих організаціях, проаналізовано їхні спроби донести світовій спільноті про злочини більшовиків й реальний стан українців під більшовицькою окупацією.

Окремо охарактеризовано побутові, професійні труднощі з якими жінки зіштовхнулись за кордоном. У дисертації порушено проблему негативних тенденцій щодо ролі жінки в політичному житті після радянської окупації території України. На прикладі поглядів деяких жінок – учасниць визвольної боротьби, продемонстровано різне бачення радянської окупації. З'ясовано, що жінки, які або повернулись у підрадянську Україну, або залишились там після 1921 року намагаючись діяти на легальній основі, в більшості випадків згодом постали жертвами сталінських репресій, опинившись в ув'язненні. Порушено питання збереження жінками в умовах системи таборів ГУЛАГу ментального зв'язку з батьківщиною, продемонстровано практики, які допомагали їм зберігати власну національну ідентичність в екстремальних умовах. Загалом, проведене дослідження доводить, що жінки були активною частиною визвольних процесів міжвоєнного періоду, постаючи у різних ролях, які до цього часу були їм або не доступні, або ж засуджувались суспільством, як наприклад діяльність у політичній, військовій сфері.

Також, дослідження доводить що не існувало загальної маси «жіноцтва» - жінки належали до різних станів, мали різне походження, погляди та політичні вподобання. Жінки по-різному дивились на державотворчі процеси й свою роль у них, по-різному реагували на поразку Української революції, по-різному складали свої життєві сценарії. Спільним можна назвати те, що всі досліджувані персоналії мали загальну мету, – розбудову української держави, нехтували особистими та кар'єрними інтересами заради України, а їх діяльність присвячена батьківщині у більшості випадків продовжувалась до самої смерті. Дисертація має дослідницькі перспективи, у вигляді подальшого детальнішого вивчення методів, практик, масштабів спротиву жінок радянській репресивній системі, співпраці жінок у подібних умовах.

За результатами дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Джерельна база дослідження переважно представлена мемуарами учасниць національно-визвольного руху. Це спогади, як громадсько-політичних діячок, так і воячок, свідків революційних подій, лікарок та санітарок, журналісток, підпільниць. Обсяг та особливості мемуарів залежали від характеру

діяльності жінок. Як приклад, більший обсяг ми маємо у громадсько-політичних діячок, менший – у воячок. Також, на допомогу нам приходять спогади лишені побратимами, родичами жінок. Вони дають можливість не лише додатково проаналізувати дані у мемуарах самих жінок, а й поглянути на події з іншого боку. Одні з найважливіших джерел – це протоколи засідань, акти, закони, преса державних утворень часів Української революції – Центральної ради, Гетьманату та Директорії. У цих документах можна зустріти не лише прізвища жінок, які брали участь у засіданнях державних установ, а й тексти їхніх виступів. Таким чином можемо зрозуміти питання, які хвилювали жінок, та на які вони звертали свою увагу.

Історіографія дослідження веде свій початок з післяреволюційного періоду й зосереджується за кордоном, або на західноукраїнських територіях. Ці праці мають загальний характер і не зупиняються окремо на участі жінок в Українській революції. Для доробків цього часу властивий переважно мемуарний характер, зважаючи на нещодавність подій відносно авторів. Після більшовицької окупації, безпосередньо на території України, наукові праці присвячені революційним подіям подані з боку ленінської концепції, та ігнорують будь-які питання національно-визвольної складової революції. З розвитком жіночої історії, за кордоном, у 60-х і 70-х роках двадцятого століття, починає порушуватись проблематика участі жіноцтва в подіях національно-визвольної боротьби. Зі здобуттям незалежності в Україні не лише починається розвиток досліджень присвячених періоду Української революції, а й порушується жіноча проблематика в даному історичному дискурсі. На арену виходять дослідження про становищ жінок в різні історичні періоди української історії, доробки біографічного характеру, аналіз жіночих мемуарів, листів. Подібна тенденція зберігається і дотепер. Розділ міжвоєнного періоду в історії України доповнюється дослідженнями різноманітних аспектів, закриваються прогалини, осмислюється внесок жінок в побудову української державності, й суспільно-політичного життя зазначених років загалом.

Щодо методів, використаних у дослідженні, – був використаний біографічний антропологічний, методи, застосовувались елементи історії

менталітетів та ідей, методи соціальної історії, такі як вивчення історичної демографії та сімейної історії.

2. В дослідженні визначено, що жінки-учасниці суспільно-політичних та державотворчих процесів походили з абсолютно різних суспільних верств того часу, мали різну освіту та підґрунтя до приходу у подібну діяльність, але при цьому були об'єднані бажанням працювати на користь України. Реалізація цього відбувалась у різний спосіб, в залежності від освіти, можливостей, особистих якостей. Бачення жінок майбутнього держави також є об'єднавчим лейтмотивом, хоча й прослідковується різниця у політичних поглядах та прихильності до тієї чи іншої політичної сили (Центральна Рада, Гетьманат, Директорія). Деякі діячки хоч і працювали у зазначених структурах, при цьому були або згодом ставали прихильницями комуністичних ідей, й згодом присвячували свою діяльність радянському уряду. Долі деяких таких діячок, з урахуванням зазначеного аспекту, також проаналізовано у дослідженні. Загалом, визначено, що громадські діячки які працювали у державних структурах реалізовували свої навички журналістики, письменства, організаторські здібності. У дослідженні проаналізовано як саме жінки реалізовували професійні амбіції поєднуючи їх з необхідністю забезпечити власне саме існування держави. Поручене питання мотивації жіноцтва. Визначено, що долі жінок, які працювали в урядових українських структурах мали спільні риси – більшість змушена була змушена емігрувати за кордон після поразки Української революції, й продовжити свою діяльність за кордоном.

Жінки також діяли у військовій сфері, постаючи у ролі підпільниць, зв'язкових, сестер-жалібниць, медиків. Тут жінки часто зіштовхувались з упередженням та засудженням з боку суспільства, водночас масштаби та стрімкість подій, згладжували ці труднощі, даючи шанс жінкам випробувати на собі більш радикальний метод боротьби. Їхні долі складались трагічніше, лише деякі змогли потрапити за кордон, більшість загинули в ході бойових дій. Тут на допомогу приходять або ж нечисленні спогади самих жінок, які видавались за кордоном, або ж спогади їхніх побратимів та родичів. Для цих жінок характерна деяка недооцінка своєї діяльності, применшення своїх заслуг. Вони сприймали

це як природню спробу послужити власній батьківщині, без огляду на небезпеку чи гендерну невідповідність вимогам суспільства.

Крім цього, спільна риса спогадів жінок будь-якої професії – надія на повернення додому.

3. З поразкою збройної боротьби за Україну, жінки-учасниці державного будівництва не припинили своєї діяльності. Тут ми виділяємо два способи їхньої активності – праця за кордоном на користь України, або ж підпільницька діяльність на території України. Окремо, слід виділити долі жінок, які з тих чи інших причин намагались легально побудувати своє життя у більшовицькій окупації в громадсько-культурному напрямку, але зважаючи на їхню минулу діяльність найчастіше це увінчувалось репресивними діями радянської влади у їх бік. Жінки, за кордоном долали побутові, матеріальні, психологічні труднощі еміграції. Дехто з них так і не зміг працювати на дотичних до своєї освіти посадах, але і в такому випадку більшість досліджених жінок, намагались не полишати працю на користь української ідеї. Таким чином, вони реалізовувались у громадсько-політичній діяльності, беручи участь у міжнародних конференціях, доносили світу інформацію про події в Україні, відкривали українські школи за кордоном, об'єднувались у жіночі союзи та створювали робочі місця для українських емігранток.

У дослідженні також підняте питання мотивації жінок, які залишились в Україні, або ж свідомо повернулись на територію підрадянської України. Ці діячки або потрапили під репресії, або ж змушені були змиритись з більшовицькою окупацією, та покинути українську справу. Жінки, які мали стосунок до військової справи, продовжили свою діяльність на підпільницьких засадах, працювали як розвідниці, зв'язкові партизанських антирадянських груп, підтримуючи обмін інформацією між повстанськими штабами. Визначено, що до подібної діяльності брались не тільки ті жінки, які мали стосунок до військових справ, а й жінки, будь-якого походження та роду діяльності, адже подібна праця була максимально затребуваною, забезпечуючи координацію дій між повстанськими групами. Виявлено, що активна залученість жінок до зазначеної практики була пов'язана з використанням на користь партизанської роботи

«традиційного» уявлення того часу, про жінку, як таку, яка «природньо» менш дотична до політичної, військової діяльності. Отже в такому випадку, з боку ворога на неї падала менша підозра в залученості до подібного. Будь-які прояви партизанської боротьби тривали приблизно по 1925 рік, – до остаточного розгрому більшовицькою владою антирадянських локальних рухів опору. Хоча, деякі вогнища повстань, спалахували й пізніше.

Окрім цього, у дослідженні було визначено як саме змінилась роль української жінки у суспільстві з приходом радянської влади. Зроблено висновок, що загалом роль жінки у радянському державотворчому процесі послаблюється – під гаслами українізації та рівності статей радянська влада проводила політику русифікації, а роль жінки у цьому звелась до культивування образу «радянської трудівниці», яка віддано служить більшовицькій владі. При цьому не можемо не зазначити, що активна більшовицька пропаганда залучала на свою користь велику кількість жінок, представляючи відсутність гендерних упереджень й надаючи жінкам вагоме місце у діяльності на користь розбудови радянської держави. Але, як ми уже зазначили вище, умовою реалізації жінок у цьому випадку було або ж «пролетарське», селянське походження жінки, або ж лояльність до радянських органів влади.

Репресії як явище, характерне для радянського режиму очевидно відобразилось і на долях жінок. Ті жінки, які брали участь у національно-визвольній боротьбі потрапляли у табори, якщо не були розстріляні впродовж революційних подій, або в межах 1922-1925 років, з розгромом антикомуністичного підпілля. У дослідженні, на прикладі Надії Суровцової та Людмили Старицької-Черняхівської показано як складалась доля жінки у випадку арешту. У таборах, репресовані жінки так чи інакше намагались зберегти свою національну ідентичність та ментальний образ батьківщини. Для цього вони дотримувались святкування національних релігійних свят, вишивали, співали народні пісня, створювали цілі системи взаємодопомоги та зв'язку.

Усім цим українські жінки не лише демонстрували психологічну стійкість у важких умовах, виокремлювали себе в багатонаціональному середовищі таборів ГУЛАГу, окреслювали уявний національний «кордон», хоча часто спільність

табірного досвіду ставала чимось вищим за національні відмінності, ставала об'єднавчим досвідом для жінок будь-якої національності.

Отже, безумовно, жінки були повноцінною частиною історичних процесів першої третини двадцятого століття в історії України. Свій внесок вони продемонстрували у вигляді боротьби за існування української держави, продовживши традицію активного, діяльного жіноцтва кінця дев'ятнадцятого століття. Таким чином, вони підготували підвалини для майбутнього покоління свідомих та активних українок, як на громадсько-суспільному, так і повстанському полі (жінки в Українській Повстанській Армії). Здебільшого, своїм прикладом вони показали беззастережну відданість ідеї української державності, попри численні суспільні перешкоди, моральні та організаційні труднощі, небезпеку для життя. Це доводить тезу про жіночу суб'єктність в українській історії та тяглість визвольної боротьби жінок на національній арені.

По завершенні доповіді Власової В.С. було дано відповідь на ряд запитань:

Доктор філософії, асистент кафедри історії та археології Помазан Д.Ю.: Відзначив актуальність теми і поставив запитання: "На яку джерельну базу Ви спираєтесь, з якими архівними документами Ви працювали?"

Власова В.С.: Дякую за запитання. Перш за все, це мемуари жінок - учасниць всіх цих процесів. Як громадсько-політичних діячок, так і військових жінок - Софії Русової, Надії Суровцової, Харитини Покарчук. Спогади про жінок, вміщені у емігрантських газетах, журналах - "Наше життя", Бюлетень Союзу бувших українських вояків у Канаді, пізніше "Дороговказ", протоколи, журнали засідань Центральної Ради, Ради міністрів, доби Гетьманату, доби Директорії, Конституція УНР 1918 р., інші документи Гетьманату, періодичні видання доби Гетьманату.

Доктор історичних наук, професор Гудзь В.В.: Чи вивчали Ви матеріали про жінок – культурних діячок?

Власова В.С.: Дякую за запитання. Я більше концентрувалася саме на суспільно-політичному житті, а сферу культури я не чіпала. Дослідження зосереджено саме на участі в державотворчих органах, військова, підпільницька сфера, партизанський антибільшовицький рух. Що стосується культури, то я

частково зачепила тему, як жінки працювали у державних структурах в освітній і культурній сферах. Художниць, акторок я не чіпала, якщо вони не були дотичні безпосередньо до участі в державотворенні.

Кандидат історичних наук, доцент Галь Б.О.: Ви протиставляєте два ідеальних типи: жінка-більшовичка та жінки, які беруть участь в різноманітних антибільшовицьких рухах. А от мені цікаво те, що знаходиться посередині, і перетікання з одного флангу на інший після поразки національно-визвольних змагань, після згортання коренізації. Ось ці процеси Вами вивчалися? І персоналії, які змінювали табори?

Власова В.С.: Дякую за запитання. Так, дійсно, робота основана на протиставленні жінки, яка була за національну українську державу, і більшовичок. І справді, було дуже цікаво, оскільки якщо досліджувати жінок-більшовичок, то це реально потребує окремого дослідження, їх було досить багато. Я навіть можу сказати, що їх навіть було більше. Тому що, на жаль, більшовики досить пропагандистськи непогано працювали і залучали багато, зокрема й жінок. Це була їхня ініціатива згори. Якщо брати нашу Центральну Раду, Директорію, то такої активності по залученню жіноцтва, на жаль, не було. Тому більшовичок більш ніж достатньо. І це дійсно потребує окремого дослідження. У мене є окремий пункт про тенденції щодо ролі у суспільно-політичному житті жінок після радянської окупації України, у якому я аналізую на прикладі Надії Суровцевої, яка під час Директорії виїхала за кордон у складі дипломатичної місії і застала більшовицьку окупацію вже за кордоном. Але невдовзі, за кордоном, вона переймається комуністичними ідеями. І вона повертається до радянської України, починає працювати в радянських органах влади. Вона пише, що позиціонує себе як націонал-комуністка типу Хвильового. І для неї це закінчилося арештом, її звинуватили в шпигунстві. Я її протиставила Софії Русовій, яка теж має великий масив спогадів. І вона навпаки говорить, що незважаючи на те, що більшовики її не чіпали, намагалися залучити її на освітню роботу, але вона не піддалася на це, вона все одно виїхала.

Доктор історичних наук, професор Гудзь В.В.: Чи брали Ви до уваги ударницький рух? Паша Ангеліна, наприклад. Жінки були також політизовані під час «бабських бунтів».

Власова В.С.: Дякую за запитання. Я натрапляла на згадки про «бабські бунти», але цю тему я не зачіпала. Це потребує окремого дослідження. Стосовно ударниць, їх треба досліджувати саме в контексті радянських діячок.

ВИСТУПИЛИ: доктор історичних наук, професор Ситник О.М.; кандидат історичних наук, доцент Шкода Н.А.; науковий керівник здобувачки кандидат історичних наук, доцент Полякова Л.І.

Доктор історичних наук, професор Ситник Олександр Миколайович виступив з експертною оцінкою на дисертацію. Він зазначив, що актуальність зазначеної дисертанткою теми зумовлена необхідністю застосування інноваційних методологічних підходів щодо аналізу еволюції ролі й внеску жінок в суспільно-політичне життя України на етапі трансформації авторитарного радянського режиму в тоталітарний. Нагальність цього дисертаційного дослідження також обумовлена потребою переосмислення ролі жінок взяти участь у суспільно-політичних і державотворчих процесах.

Всебічний аналіз наукових напрямів і поглядів дослідників (О. Бежук, А. Грідіної, О. Лабур, О. Оніщенко, О. Петренко, Г. Петришиної, Л. Потапюк, І. Савченко, Л. Смоляр, І. Срібняка, І. Фатхутдінової, Т. Швидченко та ін.) вказують на важливість зазначеної тематики. Дисертаційне дослідження Власової Вікторії Сергіївни має категоріальну основу дослідження та відповідний науковий апарат. Наукова новизна дисертації В. Власової свідчить про унікальність дослідження. Підтвердженням цього, зокрема, є опрацювання малодосліджених джерельних матеріалів, детально розкриті форми протистояння жінок радянській репресивній системі тощо. Науково-практичне значення отриманих результатів засвідчує практичну значущість дослідження. А саме, реалізує принцип зв'язку теорії та практики в сфері гендерних студій (с. 16). Авторка проявила належну наукову культуру, коректно сформулювала об'єкт і предмет, мету та завдання дисертації, що визначило логічність розкриття окреслених у роботі проблем та конкретних шляхів їх вирішення. Логічною є

структура дисертаційної роботи, яка відображає задум і концепцію проведеного дисертаційного дослідження.

У першому розділі – «Історіографія, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження» відзначено, що історіографія дослідження веде свій початок з післяреволюційного періоду й зосереджується за кордоном, або на західноукраїнських територіях. Ці праці мають загальний характер і не зупиняються окремо на участі жінок в Українській революції. Зауважено, що для доробків цього часу властивий переважно мемуарний характер, зважаючи на нещодавність подій відносно авторів. Після більшовицької окупації, безпосередньо на території України, наукові праці присвячені революційним подіям подані з боку ленінської концепції, та ігнорують будь-які питання національно-визвольної складової революції. З розвитком жіночої історії, за кордоном, у 1960-х і 1970-х рр., починає порушуватись проблематика участі жіноцтва в подіях національно-визвольної боротьби. Зі здобуттям незалежності в Україні не лише починається розвиток досліджень присвячених періоду Української революції, а й порушується жіноча проблематика в даному історичному дискурсі. На арену виходять дослідження про становище жінок в різні історичні періоди української історії, доробки біографічного характеру, аналіз жіночих мемуарів, листів. Підкреслено, що подібна тенденція зберігається і дотепер. Розділ міжвоєнного періоду в історії України доповнюється дослідженнями різноманітних аспектів, закриваються прогалини, осмислюється внесок жінок в побудову української державності, й суспільно-політичного життя зазначених років загалом. Стосовно методів, використаних у дослідженні В. Власової, нею був використаний біографічний антропологічний, методи, застосовувались елементи історії менталітетів та ідей, методи соціальної історії, такі як вивчення історичної демографії та сімейної історії.

У другому розділі – «Роль жінок у суспільно-політичному житті періоду визвольної боротьби в Україні 1917-1921 рр.» визначено, що жінки-учасниці суспільно-політичних та державотворчих процесів походили з абсолютно різних суспільних верств того часу, мали різну освіту та підґрунтя до приходу у подібну діяльність, але при цьому були об'єднані бажанням працювати на користь

України. Реалізація цього відбувалась у різний спосіб, в залежності від освіти, можливостей, особистих якостей. Бачення жінок майбутнього держави також є об'єднавчим лейтмотивом, хоча й прослідковується різниця у політичних поглядах та прихильності до тієї чи іншої політичної сили (Центральна Рада, Гетьманат, Директорія). Деякі діячки хоч і працювали у зазначених структурах, при цьому були або згодом ставали прихильницями комуністичних ідей, й згодом присвячували свою діяльність радянському уряду. Доля деяких таких діячок, з урахуванням зазначеного аспекту, також проаналізовано у дослідженні. Загалом, визначено, що громадські діячки які працювали у державних структурах реалізовували свої навички журналістики, письменства, організаторські здібності. У дослідженні проаналізовано як саме жінки реалізовували професійні амбіції поєднуючи їх з необхідністю забезпечити власне саме існування держави. Поручене питання мотивації жіноцтва. Визначено, що доля жінок, які працювали в урядових українських структурах мали спільні риси – більшість змушена була емігрувати за кордон після поразки Української революції, й продовжити свою діяльність за кордоном.

У третьому розділі дисертаційного дослідження – «Діяльність жінок у період російсько-більшовицької окупації (1921-1939)» відображено послідовний аналіз активності жінок у двох основних вимірах: праця за кордоном на користь України, або ж підпільницька діяльність на території України. Окремо прослідковано долю жінок, які з тих чи інших причин намагались легально побудувати своє життя у більшовицькій окупації в громадсько-культурному напрямку, але зважаючи на їхню минулу діяльність найчастіше це увінчувалось репресивними діями радянської влади у їх бік. У дослідженні також підняте питання мотивації жінок, які залишились в Україні, або ж свідомо повернулись на територію підрадянської України. Ці діячки або потрапили під репресії, або ж змушені були змиритись з більшовицькою окупацією, та покинути українську справу. Жінки, які мали стосунок до військової справи, продовжили свою діяльність на підпільницьких засадах, працювали як розвідниці, зв'язкові партизанських антирадянських груп, підтримуючи обмін інформацією між повстанськими штабами. Визначено, що до подібної діяльності брались не тільки

ті жінки, які мали стосунок до військових справ, а й жінки, будь-якого походження та роду діяльності, адже подібна праця була максимально затребуваною, забезпечуючи координацію дій між повстанськими групами. Виявлено, що активна залученість жінок до зазначеної практики була пов'язана з використанням на користь партизанської роботи «традиційного» уявлення того часу, про жінку, як таку, яка «природньо» менш дотична до політичної, військової діяльності тощо.

Статті В.С. Власової та її доповіді на науково-практичних конференціях, публічно обговорювалися, відображають основні результати дослідження, розкривають теоретичні і методичні аспекти вирішення досліджуваної теми.

Серед зауважень, рецензент вказав на певні недоліки при формулюванні окремих термінів і понять. Також було рекомендовано дещо розширити висновки дослідження.

Незважаючи на те, що є певні зауваження і побажання, зазначені пропозиції не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження;

Кандидат історичних наук, доцент Шкода Наталя Анатоліївна виступила з експертною оцінкою на дисертацію.

Експертом було зазначено, що тема дослідження Власової Вікторії «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)» є актуальною і важливою. У сучасних умовах війни за існування української держави стало вкрай затребуваним висвітлення питань історії української державності, зокрема в гендерному контексті. Це робить тему даної дисертації беззаперечно актуальною.

Практичне значення одержаних результатів визначається представленими висновками та узагальненнями щодо ролі жінок в суспільно-політичному житті України в міжвоєнний період. Матеріали дисертації є цінним інформаційним джерелом при укладанні галузевих підручників, навчальних посібників, енциклопедій, довідників та ін. Обрана Власовою Вікторією Сергіївною тема має вагомe теоретичне і практичне значення.

Дисертація В.С. Власової є завершеним, самостійним науковим дослідженням. Здобувачкою обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету дослідницького пошуку та конкретизовано задачі для її реалізації.

Методи дослідницького пошуку, які використовувалися і відповідають основним принципам історичного дослідження, забезпечують об'єктивність та неупередженість дослідницької позиції, цілісність та всебічність розкриття предмету дослідження.

Сформульовані авторкою наукові положення, узагальнення та висновки дисертаційного дослідження є аргументовані і цілком переконливими.

Структура дисертації підпорядкована меті та відповідним дослідницьким задачам, зорієнтована на цілісне, взаємопов'язане висвітлення проблем, сукупність яких узгоджується з предметом дослідження

Дисертантка володіє відповідними теоретико-методологічними і практичними знаннями з предмету дослідження, має здібність до об'єктивного аналізу історичних фактів, подій та явищ, високий науковий рівень самостійної роботи на належному фаховому рівні. Дисертаційна робота характеризується доступним викладом матеріалу, логічністю і чіткістю сформульованих положень та висновків. Результати наукового дослідження повністю відповідають меті й визначеним задачам з обраної теми.

Науковий керівник - кандидат історичних наук, доцент Полякова Лариса Іванівна з оцінкою роботи здобувачки у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану. Науковим керівником було звернено увагу на актуальність теми дисертації, її наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Власова Вікторія Сергіївна отримала ступінь магістра у 2018 році, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького за спеціальністю 032 Історія та археологія. У 2021 році вступила до аспірантури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Аспірантка повністю пройшла курс навчання, включно з освітньою складовою та дослідницькою роботою. Під час виконання дисертаційної роботи провела вивчення теми, заявленої у дисертації. Було

визначено актуальність дослідження, мету та перспективи подальшого вивчення проблеми. Здобувачка брала участь у плануванні етапів дослідницької роботи, обговоренні результатів. На засіданні Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького було затверджено тему дисертаційної роботи «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)».

Освітня-наукова програма виконана аспіранткою в повному обсязі.

Індивідуальний план наукової роботи здобувачки Власової Вікторії був затверджений рішенням вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Важко переоцінити актуальність досліджень щодо участі жінок в формуванні української державності. На сьогодні спостерігається недостатня вивченість цього питання, попри розвиток гендерних та жіночих студій в історичних дослідженнях в Україні, починаючи з 90-х років. Питання формування української державності вимагає комплексного підходу. Аналіз внеску жінок допомагає нам сформуванати всебічне бачення суспільства окремо взятого історичного періоду. В часи національно- визвольного руху першої третини ХХ століття, формування українських жінок, як активних учасниць політичних процесів активізується – вони починають відчувати свою вартісність та суб'єктність, виходять поза сім'ю, проявляючи громадську активність. Драматичні події Української революції часто ставали каталізатором, розкриваючи жінок, як суб'єктів саме політичної чи військової арени. Отже, на 1917 рік, українське суспільство перебувало в стані, який сприяв громадській активності жінок. Слід відзначити революційні гасла жіночих зібрань, їхню нову риторичку, ще незвичну для суспільства. Багато жінок побачили шанс проявити себе в нових умовах. Вивчення цього питання дає можливість правильно досягнути розвиток жіночого руху в Україні. Такі дослідження також допомагають масштабувати репрезентацію ролі жінки в державотворчих процесах минулого, з метою популяризації ефективних жіночих рольових моделей для молодших поколінь, подолання комплексу меншовартості. Крім цього актуальність дослідження полягає в спробі використати нові підходи до

подібних проблем — не просто провести аналіз внеску жінок в стереотипно «чоловічі» сфери, а спробувати зрозуміти мотивацію жінок взяти участь у державотворчих процесах, проаналізувати відношення таких дефініцій як націоналізм та гендер, визначити як жінки рефлексували щодо макроподій історії — таких як революції, боротьба за державність через результати своєї когнітивної діяльності у вигляді мемуарів та спогадів. Мета дослідження — проаналізувати вплив жінок на формування державотворчих інституцій періоду Української революції, та висвітлити їх роль у визвольній боротьбі з 1917 по 1939 рік. Реалізація цієї мети передбачає виконання таких завдань:

1. З'ясувати стан досліджень про жінок у формування державних інституцій України. Визначити, яким чином історики та дослідники різного періоду, починаючи з 20-х років XX століття, висвітлювали участь жінок в визвольних змаганнях.
2. Проаналізувати, як саме представлена джерельна база дослідження – аналіз мемуарів учасниць, свідків подій вказаного періоду; оцінка потенціалу архівних джерел періоду Української Центральної Ради, Гетьманату та Директорії, еміграційних видань.
3. Охарактеризувати методологію використану під час проведення дослідження.
4. Встановити особливості станового й правового становища жінок напередодні революційних подій. Провести аналіз жіночої дієздатності та шляхів реалізації на професійному шляху — які можливості були їм доступні, як вони долали перешкоди на цьому шляху, що саме їм заважало реалізовувати свій потенціал.
5. Оцінити масштаб впливу жінок на формування органів влади Центральної Ради, Генерального Секретаріату, Гетьманату, та Директорії.
6. Продемонструвати багатоаспектність участі жінок у військових структурах армії УНР, мотивацію жінок для продовження діяльності у військовому вимірі, підняти питання психологічних, професійних труднощів з якими зіштовхувались жінки в цій сфері.
7. Висвітлити діяльність та долю жінок-учасниць державотворення після більшовицької окупації, — в еміграції за кордоном.
8. З'ясувати внесок жінок у антибільшовицький рух опору та показати на

прикладі долі деяких колишніх учасниць державотворення, як саме могла скластись доля жінки на території підрадянської України.

9. Простежити формування негативних тенденцій щодо послаблення ролі жінки в політичному житті після радянської окупації території України

10. Розкрити прояви жіночих практик збереження української національної ідентичності в ув'язненні, на основі спогадів репресованих жінок.

Дисертаційна робота складається зі вступу, основного змісту, що включає 3 розділи, висновків, списку використаних літературних джерел з 274 найменувань. Основний зміст роботи викладено на 189 стор. Наведені висновки та положення обґрунтовані та достовірні.

Автор дисертаційної роботи особисто провела аналіз обраної теми, систематизувала матеріал з обраних джерел. Автор особисто сформулювала висновки та актуальність, мету дослідження, підготувала до друку статті присвячені різним аспектам теми, брала участь у наукових конференціях з відповідними темами доповідей. Особистий внесок здобувача у публікації полягає у пошуку, обробці джерел, проведенні аналізу й викладенні результатів дослідження.

За результатами виконання дисертаційної роботи опубліковано 8 наукових праць, у тому числі 3 публікації у фахових журналах, 5 тез доповідей на наукових конференціях.

Текст дисертаційної роботи викладено грамотно, послідовно згідно затвердженого плану. Структура дисертації, мова та стиль викладення відповідають вимогам. Наукова термінологія застосована в роботі є загальновизнаною та обґрунтованою, стиль викладення результатів, актуальності дослідження, висновків та перспективи дослідження є доступним та доцільним до використання. Дисертація є закінченою науковою працею.

Дисертаційна робота аспірантки Власової Вікторії Сергіївни за темою «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)» повністю відповідає вимогам до оформлення дисертацій, які затверджені наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою КМУ від 12.01.2022 № 44. Дисертація може бути представлена до захисту, а її автор Власова Вікторія Сергіївна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія, Галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Головуючий засідання, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології С.І. Пачев на засіданні кафедри запропонував Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Власової Вікторії Сергіївни «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія у наступній редакції:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Власової Вікторії Сергіївни «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження Власової Вікторії Сергіївни є актуальною, що визначається низкою факторів. Актуальність дослідження полягає, передусім, у недостатньо вивченому гендерному аспекті такого періоду вітчизняної історії, як національно-визвольна боротьба 1917-1921 років та протистояння більшовицькій окупації у 20–30-ті роки минулого століття. Нагальність цього дисертаційного дослідження також обумовлена потребою теоретичного переосмислення ролі жінок у суспільно-політичних і державотворчих процесах. На важливість зазначеної тематики вказує, зокрема, проведений авторкою всебічний аналіз наукових напрямів і поглядів дослідників (О. Бежук, А. Грідіної, О. Лабур, О. Оніщенко, О. Петренко, Г. Петришиної, Л. Потапюк, І. Савченко, Л. Смоляр, І. Срібняка, І. Фатхутдінової, Т. Швидченко та ін.). Нарешті, порушена авторкою тема має допомогти масштабувати репрезентацію ролі жінки в державотворчих процесах

минулого з метою популяризації ефективних жіночих рольових моделей для молодших поколінь, подолання комплексу меншовартості.

Достовірність та наукова новизна. Дисертаційне дослідження Власової Вікторії Сергіївни є самостійним, спирається на широту евристичного пошуку та методологічну базу, що забезпечує достовірність результатів дослідження та їх наукову новизну.

Підтвердженням цього, зокрема, є опрацювання малодосліджених джерельних матеріалів, детально розкриті форми протистояння жінок радянській репресивній системі тощо; висвітлення правової й станової характеристики жінок напередодні революційних подій; проведено аналіз впливу та масштаб участі жінок у формуванні державних інституцій періоду Центральної Ради, Гетьманату та Директорії; виокремлено військовий вимір участі жінок у боротьбі за українську державність, продемонстровано ролі, у яких жінки поставали як на політичній арені, так і у війську; порушено питання перешкод на професійному шляху, з якими жінки зіштовхувались у період першої третини XX століття; розглянуто долі жінок та труднощі з якими вони зіштовхувались в еміграції після поразки визвольної війни 1917–1921 років; проведено оцінки масштабу участі жінок у партизанському антибільшовицькому русі на території підрадянської України; з'ясовано, як саме на долю жінок вплинула більшовицька окупація, та проаналізовано процес послаблення ролі жінки в політичному житті після радянської окупації території України; розкрито форми протистояння жінок радянській репресивній системі в умовах ув'язнення, методи збереження жінками ментального зв'язку з батьківщиною.

Окрім того, авторкою уточнено біографічні дані про жінок – учасниць національно-визвольних процесів 1917–1939 років, про організації, та інституції учасницями яких були досліджувані жінки, в тому числі закордонних; масштаб внеску жінок у політичний, військовий вимір боротьби за українську державність.

Теоретичне значення дисертації Власової Вікторії Сергіївни полягає в тому, що авторкою уточнено методологію дослідження, яка ґрунтується на застосуванні міждисциплінарного підходу, антропологічного підходу:

дослідження охоплює такі сфери як політична, правова історія, елементи історії повсякденності, історія громадської думки, соціологічна і психологічна наука. Авторкою проаналізовано відношення таких дефініцій як націоналізм та гендер крізь призму визначення рефлексії жінок щодо макроподій історії – таких як революції, боротьба за державність через результати своєї когнітивної діяльності у вигляді мемуарів та спогадів.

У дисертаційному дослідженні застосовано інноваційні методологічні підходи щодо аналізу еволюції ролі й внеску жінок в суспільно-політичне життя України на етапі трансформації авторитарного радянського режиму в тоталітарний, зокрема продемонстровано намагання зрозуміти мотивацію жінок взяти участь у державотворчих процесах. Враховуючи існуюче протиставлення між феміністичним і гендерним підходом, авторкою запропоновано дотримання методологічного плюралізму обох підходів, що дає змогу розглянути питання більш контекстуально та врахувати повний спектр соціальних зав'язків.

Практичне значення дисертаційного дослідження Власової Вікторії Сергіївни полягає в можливості подальшого використання напрацьованого матеріалу при роботі над підготовкою монографії про повстанську діяльність жінок, направлену проти більшовиків. Отримані результати дослідження можуть бути використані при підготовці лекційних матеріалів для студентів закладів вищої освіти, при розгляді окремих аспектів новітньої історії України. Тема, порушена у дослідженні, може виступати частиною більш повного аналізу масштабу участі жінок у національно-визвольній боротьбі ХХ століття. Мотиваційна складова участі жінок у цій боротьбі, психологічні еміграційні труднощі, які жінки долали за кордоном, практика збереження ментального зв'язку з батьківщиною в ув'язненні – подібні результати дослідження можуть бути використані у роботі психологів, для осмислення впливу історичних травм на українське суспільство. Також дослідження може надати матеріали для роботи тематичних заходів і семінарів музеїв, жіночих організацій тощо.

Основні результати дослідження пройшли попередню апробацію у 9 публікаціях, зокрема **4 у наукових фахових виданнях України:**

1. Vlasova V., & Poliakova L. (2023). Problema profesiinoi realizatsii zhinok v period Ukrainskoi revoliutsii na materialakh pamiaty Nadii Surovtsovoi ta Sofii Rusovoi [The problem of professional realization of women during the Ukrainian revolution, based on the memory lane of Nadiya Surovtsova and Sofya Rusova]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 12/54, 142–155. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283665> [in Ukrainian].
2. Власова В., Полякова Л. (2022). Історіографічний аспект дослідження ролі жінок -учасниць державотворення періоду Української Революції. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 4 (352)*. Полтава: Видавництво Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2022. - С.21-23.
3. Власова В.С. (2025). Жіночий вимір проблеми збереження національної ідентичності в таборах ГУЛАГУ. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2025. № 2(32) 2025. С. 1280. Фахове видання
4. Vlasova, V., & Poliakova, L. (2025). Female Figures in the Ukrainian War of Independence 1917 – 1921 in Exile: Work for the Future of Ukraine. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 34, 71–85 <https://doi.org/10.24919/2519-058X.34.324611>

Матеріали дисертації були також апробовані у наступних публікаціях:

1. Власова В.С. (2022). Інтеграція жінок у політичні процеси часів Української революції 1917 -1921 років. Наука в контексті глобальної трансформації суспільства. Матеріали науково-практичної конференції (Полтава, 26-27 серпня 2022 р.) С. 56-60
2. Власова В.С. (2023). Професійна реалізація жінок-учасниць української революції 1917-1921 років, на прикладі Надії Суровцової. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтеграція українських

наукових досліджень в міжнародний простір: регіональний аспект» (Запоріжжя, 21 квітня 2023 р.) С.148-149

3. Власова В.С. Мемуари громадсько-політичних діячок як джерело для вивчення гендерного аспекту Української революції 1917–1921 рр. Історія, культура, пам'ять у науковому вимірі: стан, перспективи: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. (Київ, 26 травня 2023 р.). С. 29-32
4. Власова В.С. Еміграційні труднощі жінок після поразки Української Революції на прикладі Надії Суровцової. Історико-краєзнавчі дослідження: Традиції та інновації. Матеріали VI Міжнародної наукової конференції. (Суми, 8-9 грудня 2023 р.) С. 47-50
5. Власова В.С. Роль Софії Русової в українізації освіти у період визвольної боротьби 1917-1921 років. II Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи». (Ніжин, 14-15 листопада 2024 р.) С.391-394

Зазначене вище дозволяє констатувати, що дисертація **Власової Вікторії Сергіївни «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)»** за своїм науковим рівнем, актуальністю, достовірністю та новизною отриманих результатів, теоретичним та практичним значенням, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам, що пред'являють до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Результати голосування: «за» - 9, «проти» - 0, «утримались» - 0.

УХВАЛИЛИ:

1. За результатами голосування, рекомендувати дисертаційну роботу Власової Вікторії Сергіївни на тему «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія.

2. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Власової Вікторії Сергіївни на тему «Роль жінок у суспільно-політичному житті України (1917-1939)», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Експерт:

доктор історичних наук, професор кафедри
історії та археології Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

О.М. Ситник

Експерт:

кандидат історичних наук, доцент кафедри
історії та археології Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Н.А. Шкода

**Голова відкритого засідання
кафедри:**

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри історії та археології
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

С.І. Пачев

**Секретар відкритого засідання
кафедри:**

старший лаборант кафедри
історії та археології Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

О.С. Селезньова